

Jesse Nikkinen

”ITSE OVAT VANKILANSA ITSELLEEN RAKENTANEET”

Verkkokeskustelunäkemyksiä köyhyydestä ja sen syistä

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Kandidaatintutkielma

13.12.2024

TIIVISTELMÄ

Jesse Nikkinen: ”Itse ovat vankilansa itselleen rakentaneet”.

Verkkokeskustelunäkemyksiä köyhyydestä ja sen syistä

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma

Joulukuu 2024

Kandidaatintutkielmani käsittelee verkkokeskustelussa esiintyviä diskursseja liittyen köyhyyden syihin ja köyhyyteen laajemmin ilmiönä. Laajasta pohjoismaisesta hyvinvointivaltiomallista huolimatta kasvavat tuloerot ja köyhyys ovat nousseet myös Suomessa aiheeksi, josta niin sosiaalipolitiikan asiantuntijat kuin valtakunnallinen mediakin ovat olleet huolissaan. Yhteiskunnallinen jakautuminen yhä selvemmin parempi- ja huonompiosaisiin on herättänyt laajasti keskustelua ja tämän tutkielman puitteissa pureudun tähän keskusteluun, koska yhteiskunnassa vallitsevat mielipiteet ohjaavat osaltaan suhtautumista köyhyyteen ja köyhiin.

Tutkielmani tutkimuskysymykset ovat: 1. Miten köyhyyttä merkityksellistetään verkkokeskustelussa ja 2. Miten köyhyyden syitä merkityksellistetään verkkokeskustelussa. Tutkielma on toteutettu kvalitatiivisin metodein ja käsittelen aineistoa diskurssianalyysin näkökulmasta, hyödyntäen teoreettisena viitekehysenä sosiaalista konstruktionismia. Tavoitteenani on havainnollistaa, millaisia merkityksiä köyhyydelle ja sen syille annetaan, ja millaisen kielenkäytön kautta näitä merkityksiä rakennetaan. Aineistonani toimii vauva.fi-verkkokeskustelualustalla käyty keskustelu *Mikä on mielestänne ”oikeasti köyhä”?*. Keskustelu on käyty 30.7.2023 – 2.8.2023 ja sisältää yhteensä 161 kommenttia.

Analyysini tuloksena muodostin aineistolähtöisesti köyhyyttä laajemmin käsittelevät diskurssit, jotka nimesin materiaalisen puutteen diskurssiksi ja laajan köyhyyskäsitteen diskurssiksi. Köyhyyden syitä käsittelevät diskurssit muodostin ja nimesin aiempaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen nojautuen yksilölliseksi, rakenteelliseksi ja fatalistiseksi diskurssiksi. Analyysini kautta olen tuonut esille, miten ja millaisen kielenkäytön kautta köyhyyttä ja sen taustalla vaikuttavia syitä on keskustelussa määritelty. Näitä määrittelyjä olen suhteuttanut aiempaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Lisäksi olen tarkastellut aineistoa myös köyhyyteen liittyvän stigman kautta. Analyysini tuloksena voidaan huomata, kuinka köyhyyttä voidaan tarkastella niin objektiivisesti taloudellisena puutteena kuin laajemmin yksilön elämää rajoittavana kokonaisuutena, kuten myös näiden yhdistelmänä. Köyhyyden syitä voidaan vastaavasti vierittää niin yksilölle itselleen, epäsuotuisille ja vinoutuneille yhteiskunnan rakenteille kuin yksinkertaisesti huonolle onnellekin. Näiden näkemys- ja diskurssierojen esittelyn ja vertailun kautta tutkielmani luo ymmärrystä köyhyyteen liitetystä merkityksellistämisen tavoista verkkokeskustelufoorumien tapauksessa.

Avainsanat: Köyhyys, köyhä, diskurssi, stigma

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

TEKOÄLYN KÄYTTÖ OPINNÄYTTEESSÄ

Opinnäytteessäni on käytetty tekoälysovelluksia:

- Ei
- Kyllä

Ilmoitukseni mukaan olen käyttänyt opinnäytteessäni tutkielmaprosessin aikana seuraavia tekoälysovelluksia:

Tekoälysovellusten nimi ja versio:

Käyttötarkoitus: [Kuvaa tähän yksityiskohtaisesti, mihin tarkoitukseen ja miten tekoälyä on sovellettu opinnäytteeseen tutkielmaprosessin aikana.]

Osiot, joissa tekoälyä on käytetty: [Luettele tähän kaikki opinnäytteen vaiheet ja osiot, joissa tekoälyä on tutkielmaprosessin aikana käytetty.]

Olen tietoinen siitä, että olen täysin vastuussa koko opinnäytteeni sisällöstä, mukaan lukien tekoälyllä tuotetut osat, ja hyväksyn vastuun mahdollisista eettisten ohjeiden rikkomuksista.

SISÄLLYS

1	Johdanto	1
2	Köyhyys ja köyhyyden syyt aiemmassa tutkimuksessa	3
2.1	Absoluuttinen ja suhteellinen köyhyys	3
2.2	Syyt köyhyyden takana	4
2.3	Stigmatisoitu köyhyys	5
3	Tutkimusasetelma	6
3.1	Tutkimuskysymykset	6
3.2	Vauva.fi-keskustelu aineistona	7
3.3	Diskurssianalyysi menetelmänä	8
3.4	Analyysiprosessi	9
3.5	Tutkimusetiikka	10
4	Köyhyyden määrittelyjä	11
4.1	Materiaalisen puutteen diskurssi	11
4.2.	Laajan köyhyyskäsitteen diskurssi	13
5	Syitä köyhyyden takana	14
5.1	Yksilöllinen diskurssi	15
5.2	Rakenteellinen diskurssi	17
5.3	Fatalistinen diskurssi	18
6	Johtopäätöksiä ja pohdintaa	19
	Lähteet	24

TAULUKOT

Taulukko 1. Köyhyyttä määrittelevät diskurssit	20
Taulukko 2. Köyhyyden syitä määrittelevät diskurssit	21

1 Johdanto

Suomi on tunnettu pohjoismaisena hyvinvointivaltiona, mutta tästä huolimatta tuloerot ja taloudellinen huono-osaisuus ovat maassamme tunnistettu huolenaihe. Vuonna 2022 Suomessa eli 873 000 köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevaa henkilöä. Luku laski hieman vuotta aiemmasta 894 000 henkilöstä, mutta verrattuna esimerkiksi vuoteen 2018 määrä on noussut niin absoluuttisesti kuin prosentuaalisesti. (Tilastokeskus 2024.) Kasvavat tuloerot ja köyhyys ovat nousseet maassamme myös laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Keskustelua ilmiöstä on noussut viime aikoina esimerkiksi, kun Petteri Orpon hallitus on toteuttanut vuoden 2024 aikana laajoja leikkauksia julkisiin menoihin taittaakseen valtion velkaantumisen. Kevään 2024 kehysriihessä hallituspuolueet sopivat myös lisää valtiontalouden leikkauksia, joita on määrä lähteä toteuttamaan tulevaisuudessa. (Yle 2024a.)

Asiantuntijat ovat olleet huolissaan kehityksestä. Esimerkiksi Työelämäprofessori Minna Kivipellon mukaan *hyvinvointivaltion perustuksia murennetaan* (Yle 2024b). Huolissaan ovat olleet myös leikkausten kohteiksi joutuneet ihmiset, joiden kokemuksissa korostuvat esimerkiksi köyhyyden ja terveysongelmien linkittyminen ja huoli ihmisten jakautumisesta yhä vahvemmin köyhiin ja rikkaisiin (Yle 2024c).

Minua kiinnostaa tästä käytävä keskustelu ja se, millaisia syitä köyhyydelle nähdään, koska yhteiskunnassa vallitsevilla mielipiteillä on väliä. Helsingin Sanomien (2015) artikkelin mukaan varsinkin hyvätuloisista iso osa ajattelee, että köyhyys on *ihmisen oma vika*, kun taas köyhät itse kertovat yhteiskunnan rakenteiden ylläpitävän köyhyyttä. Samaisessa Helsingin Sanomien artikkelissa (2015) kerrotaan, kuinka köyhyys ymmärretään karkeimmillaan muun muassa *yrittämisen puutteena, huonoina valintoina, kyvyttömyytenä hoitaa omia asioita ja varojen yli elämisenä*; köyhät ihmisinä taas *yhteiskunnan ropusakkina*.

Köyhät itse kertovat tulevansa nimitellyiksi esimerkiksi *Kela-rotiksi ja sossupummeiksi* (HS 2015). Artikkelissa on haastateltu myös professori Juho Saarta, jonka mukaan nykypäivän yhteiskunta näyttäytyy köyhille yhä eriarvoisempana, jännitteisempänä ja

synkempänä (HS 2015). Moni köyhä kertoo ilkeän puheen vaikuttaneen itsetuntoonsa ja aiheuttaneen kokemuksia epäonnistumisesta ja arvottomuudesta (Yle 2024d). Ilmiön ajankohtaisuudesta kertoo myös se, että köyhyydestä ja köyhyyskäsityksistä, niin köyhien itsensä kuin muidenkin tapauksessa, on tehty viime vuosina useampia yhteiskuntatieteellisiä pro graduja ja kandidaatintutkielmia (esim. Miettinen 2021, Perälä 2020, Saarela 2023).

Yhteiskunnallinen jakautuminen entistä vahvemmin köyhiin ja rikkaisiin tuo mukanaan paljon riskejä ja herättää huolen yhteiskuntamme suunnasta – pahimmillaan kehitys voi ajaa Suomea takaisin kohti vanhanaikaista luokkayhteiskuntaa. Minua kiinnostaakin tämän tutkielman puitteissa tutkia, miten suomalaiset tässä yhteiskunnallisessa tilanteessa näkevät köyhyyden ilmiönä ja toisaalta millaisia syitä he köyhyydelle antavat, koska kyseessä on selkeästi hyvin paljon mielipiteitä herättävä ilmiö. Köyhiin ja köyhyteen yhdistetyt mielikuvat muokkaavat osaltaan suhtautumista heitä kohtaan ja luovat näin pohjaa sille, miten heidät koko yhteiskunnan silmissä nähdään. Lisäksi, kuten Helsingin Sanomien artikkelissa (2015) nostetaan esiin, tehdään köyhiä koskevia päätöksiä yhteiskunnan huipulla, ja näitä päätöksiä tehtäessä pitäisi olla tietoinen myös huonompiosaisten omakohtaisista kokemuksista.

Seuraavaksi avaan köyhyydestä ja köyhyyden syistä aiemmin tehtyä tutkimusta niin Suomen osalta kuin kansainvälisestikin. Tämän jälkeen siirryn tutkimusasetelmani kuvaamiseen, missä kerron tutkimuskysymyksistäni, aineistostani, analyysiprosessistani ja diskurssianalyysistä menetelmänä tämän tutkielman kontekstissa. Tässä yhteydessä pohdin myös tutkielman eettisiä аспекtejä. Lopulta siirryn aineistosta määrittelemieni diskurssien käsittelyyn ja lopuksi käyn läpi tutkielman yhteenvetoa ja käyn yleisempää pohdintaa aiheesta.

2 Köyhyys ja köyhyyden syyt aiemmassa tutkimuksessa

2.1 Absoluuttinen ja suhteellinen köyhyys

Mitä köyhyys oikeastaan on? Asian selventämiseksi on tärkeää erottaa absoluuttinen ja suhteellinen köyhyys. Absoluuttisella köyhyydellä viitataan äärimmäisen haastavaan taloudelliseen tilanteeseen, jossa ihminen joutuu taistelemaan jatkuvasti perustarpeistaan, kuten ravinnosta, suojasta ja terveydestä (Isola & Suominen 2016, 25). Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) määritelmän mukaan absoluuttisessa tai äärimmäisessä köyhyydessä elävä ihminen elää alle 1,90 Yhdysvaltain dollarilla päivässä (YK:n kestävän kehityksen tavoitteet). Tämän määritelmän mukaisesti Suomessa ei sosiaaliturvajärjestelmän takaaman vähimmäisturvan takia pitäisi esiintyä absoluuttista köyhyyttä (Isola & Suominen 2016, 26).

Suhteellinen köyhyys taas on sidoksissa ympäröivän yhteiskunnan elintasoon. Isolan ja Suominen (2016, 28) määritelmän mukaisesti suhteellinen köyhyys tarkoittaa tilannetta, jossa ihminen ” - - ei pysty saavuttamaan yhteiskunnassa yleisesti odotettua vähimmäiselintaso, koska esimerkiksi palkka on liian pieni, asumiskustannukset [suhteessa] asumisen tasoon haukkaavat tuloista paljon tai velkaa on lyhennettävä”.

Tässä yhteydessä esiin nousevat myös köyhyyden ei-taloudelliset puolet, esimerkiksi puutteet ihmisen toimintavalmiuksissa. Nämä toimintavalmiudet ovat yksilön oman toimintakyvyn ja ulkoisen ympäristön tarjoamien toimintamahdollisuuksien tulos, jotka määrittävät ihmisen elämää. Yksilöllisen toimintakyvyn keskiössä ovat esimerkiksi kognitiiviset taidot, hankittu osaaminen ja oma elämänhistoria, kun taas ympäristön toimintamahdollisuudet määräytyvät esimerkiksi ympäristön asenteiden, valtasuhteiden ja tarjolla olevien palveluiden mukaan. Köyhillä ihmisillä voi usein olla rajoitetut mahdollisuudet kehittää toimintavalmiuksiaan esimerkiksi koulutuksen, toimeentulon turvaamisen tai erilaisten palveluiden hyödyntämisen kautta. (Isola & Suominen 2016, 29–30.) Näin köyhyys voidaan siis ymmärtää pelkän taloudellisen huono-osaisuuden lisäksi paljon laajemmaksi kokemukseksi omien toimintavalmiuksien ja -mahdollisuuksien puutteesta.

2.2 Syyt köyhyyden takana

Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa köyhyyden syitä on perinteisesti luokiteltu kolmeen kategoriaan: yksilölliseen, rakenteelliseen ja fatalistiseen (Niemelä 2008, Lepiänka 2007, Feather 1974; sit. Blomberg ym. 2010, 590). Yksilöllisessä näkökulmassa köyhyyden taustalla korostuvat henkilökohtaiset syyt, kuten huonot elämäntavat, laiskuus ja heikko työmoraali (Blomberg ym. 590). Nämä huonot elämäntavat risteävät ja muodostavat toisiinsa erilailla linkittyviä kokonaisuuksia, kun yksilö voi yhtäaikaisesti kärsiä esimerkiksi kouluttamattomuudesta, heikosta taloustilanteesta ja yleisestä epäluulosta yhteiskuntaa kohtaan (Niemelä 2007, 586).

Rakenteellisessa lähestymistavassa taas keskitytään henkilöstä itsestään riippumattomiin rakenteellisiin tekijöihin, kuten koulutusmahdollisuuksien tai työpaikkojen puutteeseen tai mahdollisuuksien epätasa-arvoon (Blomberg ym. 590). Keskiössä on ajatus, että köyhyyteen ajaututaan, koska ihminen joutuu epäedulliseen asemaan yhteiskunnan sosiaalisissa hierarkioissa (Niemelä 2007, 586).

Fatalistisessa näkökulmassa taas köyhyyden taustalla nähdään jokin kohtalonoikku, kuten sairastuminen tai huono onni (Blomberg ym. 590). Köyhyyteen voi siis ajautua ilman yksilön tai minkään sosiaalisen toimijan selkeää vaikutusta. Fatalistisen näkökulman kautta onkin kritisoitu yksilöllistä ja rakenteellista näkemystä, joiden voidaan nähdä jättävän huomiotta köyhyyden tosiasialliset syyt. Kritiikin keskiössä on ajatus siitä, että näissä näkökulmissa ei kunnolla pureuduta siihen, ”*miksi köyhillä on tietynlainen kulttuuri tai miksi he ovat epäedullisessa rakenteellisessa asemassa*”. (Niemelä 2007, 586.)

Käsitykset köyhyydestä ja siihen johtavista syistä vaihtelevat yksilöiden välillä riippuen esimerkiksi siitä, onko ihminen itse kokenut köyhyyttä. Tutkimusten mukaan köyhyydeltä elämänsä aikana välttyneet korostavat köyhyyden taloudellista puolta, kun taas itse köyhyyttä kokeneet tuovat esiin köyhyyttä laajemmassa kontekstissa, erityisesti puutteina osallistumisen ja osallisuuden mahdollisuuksien suhteen (Isola & Suominen 2016, 71). Huomionarvoista on, kuinka yhteiskunnan vaurastuminen on vähentänyt näkyvää köyhyyttä ja saanut köyhyyden ilmiönä erkaantumaan paremmin

toimeentulevien päivittäisestä elämästä ja kokemusmaailmasta. Köyhyys toisin sanoen siis koskee heidän näkökulmastaan enemmän ja enemmän *joitakuita muita*. (Isola & Suominen 2016, 69.) Kansallisesti köyhyyskäsityksiä tutkittaessa on havaittu, että suomalaisten tapauksessa köyhyyttä selitetään pääasiassa rakenteellista näkökulmasta, korostaen esimerkiksi työttömyyden ja korkeisiin elinkustannuksiin nähden pienten palkkojen roolia. Kuitenkin yli kolmannes suomalaisista nostaa esiin myös yksilöllisen näkökulman mukaiset henkilökohtaiset syyt köyhyyden takana. (Niemelä 2008, 30, 36.)

2.3 Stigmatisoitu köyhyys

Objektiivisesti mitattavissa olevan puutteen lisäksi on tärkeää ottaa huomioon, että köyhyys on aina myös subjektiivinen kokemus. Reutterin ym. tutkimuksessa (2009, 300) huomattiin, että pienituloisten käsitykset siitä, miten muut yhteiskunnan jäsenet heidät näkevät ovat suurimmalta osin negatiivisia. Pienituloiset kertoivat kokevansa, että muut eivät ymmärrä heitä ja heidän elämäntilanteitaan, mutta suhtautuvat silti heihin negatiivisesti - ikään kuin yhteiskunnallisena taakkana, josta työssäkäyvät veronmaksajat joutuvat huolehtimaan (Reutter ym. 2009, 300). Syyksi tälle ajattelutavalle tutkimukseen vastanneet pienituloiset arvelivat erityisesti yksilökeskeistä näkökulmaa, jossa köyhyyden nähdään johtuvan ensisijaisesti laiskuudesta ja köyhien itsensä epäsuotuisista toimintatavoista. Lisäksi pienituloiset kokivat, että heidän rahankäyttöään pidetään vastuuttomana. (Reutter ym. 2009, 300.)

Tutkimuksessa haastatellut köyhät uskoivat vahvasti, että paremmin toimeentulevat ihmiset eivät ole huolissaan heidän tilanteestaan ja köyhyydestään, joidenkin jopa kieltävän köyhyyden olemassaolon. Tämän voidaan nähdä linkittyvän selkeästi yksilölliseen köyhyysnäkökulmaan: jos köyhyys nähdään henkilökohtaisena epäonnistumisena ja yksilöt pääasiassa itse vastuussa omasta köyhyydestään, voidaan köyhyys ilmiönä helpommin jättää huomiotta. (Reutter ym. 2009, 300.) Toisaalta välinpitämättömyyden taustalla voi vaikuttaa myös tietämättömyys köyhyydestä, sillä ilman omakohtaista kokemusta voi parempituloisten olla yksinkertaisesti vaikeaa ymmärtää köyhyyden moniulotteisuutta ja köyhien todellisuutta (Reutter ym. 2009, 300).

Köyhyys voi siis olla stigmatisoiva kokemus, joka voi syntyä sekä muiden ihmisten käytöksestä, että yksilöiden omista tunteista (Reutter ym. 2009, 301). Erving Goffmanin (1986, 2–3) klassisen määritelmän mukaisesti stigma tarkoittaa sosiaalista ilmiötä, jossa yksilön nähdään rikkovan hänelle usein tiedostamattomasti asetetun kategorian odotuksenmukaisia toimintatapoja, jolloin yksilö voidaan nähdä negatiivisessa mielessä poikkeavana. Shildrickin ja MacDonaldin (2013, 293) Iso-Britanniaa koskevassa tutkimuksessa todettiin, että jopa köyhyydessä itse elävät voivat nähdä köyhyyden niin vahvana moraalisen epäonnistumisena ja arvostuksen puutteena, että he pyrkivät aktiivisesti peittämään ja kieltämään oman köyhyytensä. Reutterin ym. tutkimuksessa (2009, 304) taas huomattiin, että haastatellut köyhät reagoivat aktiivisesti heihin yhdistettyihin negatiivisiin identiteetteihin riippumatta siitä, ovatko he tosiasiaa tulleet kaltoinkohdelluiksi vai vain uskoneet tämän mahdollisuuteen. Voidaan siis huomata, kuinka köyhyys voi stigmatisoivana tai leimaavana kokemuksena ikään kuin vaatia yksilöitä kieltämään tai vähintäänkin selittämään omaa köyhyyttään muille.

3 Tutkimusasetelma

3.1 Tutkimuskysymykset

Tutkielmassani haluan selvittää, miten verkkokeskustelun osallistujat jäsentävät köyhyyttä, sekä millaisia syitä keskustelijat antavat köyhyydelle. Näitä kysymyksiä selvittääkseni määrittelen aineistosta erilaisia diskursseja, joiden kautta keskustelijat merkityksellistävät köyhyyttä ja syitä sen takana. Köyhyyden syitä käsittelevien diskurssien muodostamisessa käytän apuna myös aiemmassa tutkimuksessa käytettyä jaottelua köyhyyden syistä.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Miten köyhyyttä määritetään verkkokeskustelussa?
2. Miten köyhyyden syitä määritetään verkkokeskustelussa?

3.2 Vauva.fi-keskustelu aineistona

Aineistonani on vauva.fi -keskustelualustan verkkokeskusteluketju *Mikä on mielestänne ”oikeasti köyhä”?*. Keskustelu on käyty 30.7.2023–2.8.2023 ja sisältää yhteensä 161 kommenttia. Kommentit ovat neljää nimimerkillä jätettyä kommenttia lukuun ottamatta anonyymejä, sillä keskustelu on käyty sivuston *Aihe vapaa* -keskustelualueella, joka ei edellytä käyttäjien rekisteröitymistä. Kuitenkin myös rekisteröityneiden henkilöiden tarkemmat tiedot ovat ainoastaan sivuston ylläpitäjien tiedossa, ja keskusteluketjussa tunnisteena näkyy ainoastaan käyttäjän itse päättämä nimimerkki. Keskustelu sisältää kommentteja laajasti köyhyysteemaan liittyen.

Vauva.fi-keskustelufoorumin ylläpitäjä on Sanoma Media Finland Oy:n alainen Sanoma Games -yksikkö, ja sivusto on perustettu alun perin Sanoman julkaiseman, erityisesti äideille ja raskaana oleville naisille suunnatun Vauva-aikakausilehden verkkosivustoksi. Lehteä julkaistiin printtinä vuodesta 1992, kunnes se lakkautettiin syyskuussa 2020. Vuoden 2020 aikana verkkoalustalta poistettiin kaikki journalistinen sisältö, mutta keskustelupalsta säästettiin. (Honkonen, 2020.) Vauva.fi-sivustolla käy kuukausittain noin 1–4 miljoonaa käyttäjää (vauva.fi, 1.10.2024), eli keskustelufoorumi on edelleen hyvin suosittu.

Valitsin aineistokseni verkkokeskusteluaineiston, koska se tarjoaa hyvän mahdollisuuden tutustua ihmisten käsityksiin köyhyydestä. Verkkokeskustelu voi tarjota oivallista materiaalia yhteiskunnallisten ilmiöiden, tässä tapauksessa köyhyyden, tarkasteluun (Laaksonen & Matikainen 2013, 208). Mieleiseksi tutkimusaineistoksi juuri diskurssianalyysin kannalta tällaisen aineiston tekee riippumattomuus tutkijasta, koska keskustelu on käyty ja aineisto näin tuotettu ilman omaa vuorovaikutustani. Tämä voi tarjota esimerkiksi tutkijalähtöistä haastatteluaineistoa autenttisemmän aineiston diskurssien ja ihmisten toiminnan tutkimiseen. (Laaksonen & Matikainen 2013, 223.)

Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että aineiston luotettavuuteen voisi sokeasti luottaa, sillä on joitain erityispiirteitä, jotka on tärkeää ottaa huomioon verkkokeskusteluaineiston analyysissa. Aluksikin on tärkeää huomioida aineiston rajallisuus ja tutkijasta riippumattomuuden huonot puolet. On huomioitava, että en voi analyysistani huolimatta

varmasti tietää, onko esimerkiksi jonkin näkökannan poissaolo keskustelusta osoitus, että kukaan ei todella ajattele tällä tavoin, vai johtuuko tämä sittenkin vain keskustelun poukkoilevasta luonteesta (Laaksonen & Matikainen 2013, 223). Aineistoa läpikäydessäni huomasinkin, että keskustelu oli luonteeltaan ajoittain hyvinkin poukkoilevaa, ja tietyt argumentit korostuivat toisten jäädessä enemmän piiloon. Tätä avaan vielä myöhemmin tarkemmin.

Tämän tutkielman kannalta oleellista on kiinnittää huomiota myös aineiston edustavuuteen. Täysin anonyymista verkkoaineistosta ei selviä vastaajien taustatietoja, kuten ikää, sukupuolta tai koulutusta (Laaksonen & Matikainen 2013, 224). Nämä rajoitteet on ensisijaisen tärkeää ottaa huomioon diskursseja määriteltäessä ja tuloksia läpikäydessä, joten pyrinkin parhaani mukaan rajoittamaan analyysiani ja tuloksieni tulkintaa niihin tekijöihin, jotka tulevat ilmi suoraan aineistosta. Keskiössä analyysini kannalta ovat ne kielenkäytön keinot ja merkitykset, joiden kautta kommentoijat aineistossa köyhyyttä ja sen syitä määrittävät.

3.3 Diskurssianalyysi menetelmänä

Tutkielmani nojaa diskurssianalyysiin, jonka keskiössä on ajatus kielenkäytön sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta (Jokinen ym. 2016, 25–26). Ihmisinä kielenkäyttömme ei siis rajoitu vain objektiiviseen maailman kuvaamiseen, vaan kielen avulla rakennamme, uusinamme, järjestämme ja muunnamme, eli konstruomme, meitä ympäröivää sosiaalista todellisuutta. Diskurssianalyysin avulla pyritään nostamaan esiin näitä konstruktioita, joita ihmiset ympäröivästä maailmastaan tekevät. (Jokinen ym. 2016, 26–27.)

Ajatus konstruktivisuudesta linkittyy kielen jäsentämiseen erilaisiin sosiaalisesti jaettuihin merkityssystemeihin. Näiden merkityssystemien perusajatus on, että erilaisia asioita ja ilmiöitä kuvaavat käsitteet saavat merkityksensä suhteessa toisiinsa ja perustuvat siis näiden keskinäiseen erottumiseen toisistaan (Jokinen ym. 2016, 27–28). Tässä tutkielmassa pyrinkin tuomaan esiin, millaisia merkityseroja verkkokeskustelun osallistujat rakentavat köyhyyden ympärille, ja miten nämä merkityserot suhteutuvat toisiinsa. Analyysissäni pureudun siihen, miten toimijat, tässä yhteydessä keskusteluun

osallistuneet käyttäjät, tekevät ilmiötä, eli köyhyyttä ja sen syitä, ymmärrettäväksi kielenkäyttönsä kautta. Diskurssien käsittelyn kautta kuvaan, millaisia kuvauksia ja selityksiä keskustelussa toistetaan ja millaista todellisuutta niillä rakennetaan. Lisäksi avaam tarkemmin, miten nämä erilaiset diskurssit suhteutuvat toisiinsa, esimerkiksi sulkevatko ne toisiaan ulos vai tapahtuuko argumentointi mahdollisesti samanaikaisesti useamman diskurssin kautta. Tämä on tyypillinen tapa lähestyä kielenkäyttöä diskurssianalyysin näkökulmasta (Jokinen ym. 2016, 231–232).

3.4 Analyysiprosessi

Ennen analyysiprosessin aloittamista tulostin koko aineistoni paperille, koska koin tämän henkilökohtaisesti helpoimmaksi tavaksi tutustua aineistoon. Itse analyysiprosessin aloitin selailemalla ja lukemalla aineiston useaan kertaan läpi sekä kopioimalla vastaukset Word-tiedostoon. Poistin aineistosta ylimääräiset välit, jolloin itse tekstiaineistosta tuli noin 50 sivua pitkä. Kuten aiemmin toin ilmi, oli neljä aineiston kommentteista jätetty nimimerkillä. Anonymiteetin vuoksi päätin poistaa nimimerkit aineistostani ja käyttää kommenttien erittelyyn Vierailija-termiä ja juoksevaa numerointia kommentointijärjestyksen mukaisesti. Tätä erittelyä käytän selkeyden vuoksi myös esitellessäni aineistoesimerkkejä.

Aineistoon tutustumisen kautta aloin hahmottamaan kommentteissa esiintyviä yhtäläisyyksiä, joita merkitsin itselleni Word-tiedostoon muistiin väri- ja tekstikoodein. Päätin jättää analyysin ulkopuolelle 36 kommenttia, joilla ei mielestäni olisi annettavaa analyysini kannalta. Selkeästi suurin osa näistä kommentteista oli lyhyitä, saman- tai erimielisyyttä tai kysymyksiä aiempiin kommentteihin esittäviä. Lisäksi jätin pois käsiteltävän aiheen ulkopuolelle sijoittuneet kommentit, joissa keskusteltiin esimerkiksi opiskelijoiden mielialalääkkeiden syömisestä, sairauksista ja kuntoutusrahasta ilman selkeää yhteyttä alkuperäiseen köyhyyskeskusteluun.

Jäljelle jääneitä kommentteja läpikäydessäni huomasin, että selkeästi suurimmassa osassa kommentteja köyhyys ymmärrettiin pääasiassa materiaalisiksi puutteeksi. Näitä kommentteja löysin aineistosta yhteensä 84. Kommentit pohjautuivat kaikki materiaalsen puutteen käsittelemiselle, mutta huomasin niiden olevan hyvin kirjavia.

Kommentit sisälsivät esimerkiksi eriäviä mielipiteitä siitä, esiintyykö Suomessa ylipäätään köyhyyttä vai ei. Vastaavasti laajemman köyhyyskäsityksen kommentteja tunnistin aineistosta yhdeksän, minkä lisäksi seitsemästä kommentista löysin piirteitä sekä materiaalisesta että laajemmasta köyhyysymmärryksestä. Lisäksi 25 kommentissa tunnistin yleisempää, näiden diskurssien ulkopuolista keskustelua ja pohdintaa köyhyydestä.

Tämän jälkeen tarkastelin aineistoa toisen, köyhyiden syitä selvittävän, tutkimuskysymyksen kautta. Alun perin luokittelin aineistoa itse keksimiini kategorioihin, mutta törmättyäni aiemmassa yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa (esim. Blomberg ym. 2010) hyödynnettyyn kolmijakoon yksilöllisestä, rakenteellisesta ja fatalistisesta näkökulmasta päätiin käyttää tätä jakoa myös oman aineistoni luokitteluun. Löysin aineistosta kaikkiin kolmeen näkökulmaan sisältyviä kommentteja, ja päätinkin muodostaa köyhyiden syitä käsittelevät diskurssini suoraan tämän teorialähtöisen luokittelun mukaisesti. Yksilöllinen diskurssi oli aineistossa selkeästi yleisin. Tätä seurasi rakenteellinen diskurssi, kun taas fatalistisen diskurssin suhteen aineistosta ei löytynyt kuin muutama esimerkki. Näitä esittelen ja käsittelen tarkemmin analyysin tuloksia läpikäydessäni.

3.5 Tutkimusetiikka

Tutkimuseettisestä näkökulmasta tarkasteltuna valitsemaani aineistoon liittyi joitain tärkeitä huomioita. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan, eli TENKin mukaan ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen tapauksessa tutkittavilla tulisi olla oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta tai keskeyttää osallistumisensa näin halutessaan. Samaten tutkittavilla tulisi olla oikeus saada tietoa tutkimuksen sisällöstä, toteutuksesta ja tutkimusaineiston säilyttämisestä. (TENK 2019, 8–9.) Tämän tutkielman tapauksessa nämä oikeudet eivät toteudu, koska verkkokeskusteluun osallistuneet käyttäjät eivät ole tietoisia koko tutkimuksen olemassaolosta, enkä siis ole voinut informoida heitä tutkimuksen tarkemmista yksityiskohdista.

Lisäksi diskurssianalyttistä tutkimusta tehdessä on tärkeää huomioida, ettei tutkimuskaan ole erillään ympäröivästä sosiaalisesta todellisuudesta. Tutkimusta

tehdessäni ja aineistoa analysoidessani toimin tämän sosiaalisen todellisuuden puitteissa ja merkityksellistän tutkimukseni kohteena olevia asioita ja ilmiöitä aina jostain näkökulmasta käsin (Jokinen ym. 2016, 252). Tästä johtuen pyrin läpi tutkielman tuomaan omaa ajatuksenjuoksuani esiin ja avaan analyysiprosessiani kirjallisesti. Tutkimuksen loppupohdinnassa tulen avaamaan vielä tarkemmin mahdollisia tutkimuksen haasteita ja puutteita.

4 Köyhyyden määrittelyjä

Ensiksi käyn analyysini tuloksia läpi ensimmäisen tutkimuskysymykseni valossa, eli selitän aineistosta erittelemiäni, köyhyyttä laajemmin ilmiönä merkityksellistäviä diskursseja. Materiaalisen puutteen diskurssi oli aineistossa selkeästi yleisin, mutta myös laajan köyhyyskäsitteen diskurssi nousi esiin useammassa kommentissa. Käyn tarkemmin läpi myös näiden kahden diskurssin suhdetta toisiinsa ja köyhyyteen liittyvään stigmaan.

4.1 Materiaalisen puutteen diskurssi

Selkeässä enemmistössä aineiston kommentteista köyhyyttä lähestyttiin ja selitettiin materiaalisena puutteena, jonka mukaisesti muodostin myös tämän diskurssin. Diskurssissa köyhyyttä määritettiin nimenomaisesti taloudellisena puutteena, joka rajoittaa yksilön elämää tavalla tai toisella, kuten seuraavasta kommentista voidaan havaita:

Mun mielestä [köyhyys] tarkoittaa sitä että rahaa on pakollisten menojen jälkeen vain ruokaan ja kaupassa joutuu miettimään että mitä ruokaa on varaa ostaa. Ja pakolliset menot on karsittu niin minimiin kuin pystyy
(Vierailija 1)

Keskeisenä ajatuksena materiaalisen puutteen diskurssissa on, kuinka tämä lähestymistapa mahdollistaa köyhyyden mittaamisen konkreettisesti esimerkiksi tulojen mukaan. Aineistossa eräänlaisena toistuvana rajana köyhyydelle esiin nousi perusturvalla eläminen, joka Suomessa tarkoittaa perustuslain kansalaisille takaamia syyperustaisia etuuksia, kuten sairauspäivärahaa, työttömyysturvaa, kansaneläkettä tai

viimesijaisesti toimeentulotukea (Nortio 2021). Erityisesti toimeentulotuen saaminen nähtiin köyhyyden merkinä:

Ei köyhä suomessa tarkoita sitä että pitäisi asua sillan alla tai sitä ettei olisi yhtään omaisuutta. Sillon on köyhä, kun elää jollain toimeentulotuen veroisella määrällä.
(Vierailija 133)

Toisaalta materiaalisen puutteen diskurssissa esiin nousi myös näkemyksiä, joissa Suomen sosiaaliturvan taso nähtiin niin korkeaksi, ettei perusturvankaan varassa elävää nähty köyhäksi. Useammassa kommentissa todelliseksi köyhyydeksi vaikutettaisiin ymmärtävän vain absoluuttinen köyhyys, vaikkei tätä aina suoraan ilmaistukaan. Tästä johtuen esiin nousi myös argumentteja, joissa kiistettiin köyhyydessä elämisen olevan edes mahdollista Suomessa:

[Köyhä on] Pitkäaikaistyötön, jolla on satatonna ulosotossa. Mutta kyllä hänellekin asunto, puhelin, ruoka, sähkö, netti ja vaatteet kustannetaan ja elintaso on keskimääräistä afrikkalaista korkeammalla, niin en sitten tiedä.
(Vierailija 122)

[Köyhä on] Sellainen joka myydään orjaksi. Tai joka kerjää kaduilla. Tai joka kuolee nälkään. Jonka pakkanen tappaa. Siis ei Suomessa.
(Vierailija 65)

Tämä oli mielenkiintoinen havainto, joka aiheutti keskustelua myös aineiston sisällä ja jota voidaan tarkastella myös köyhyyteen liittyvän stigman näkökulmasta. Aiemman tutkimuksen perusteella (Shildrick & MacDonald 2013, 293; Reutter ym. 2009, 300) Tämä stigma voi olla niin vahva, että se ajaa niin köyhiä itseään kuin muitakin kieltämään koko köyhyyden olemassaoloa. Tällaista köyhyyden kieltämistä voidaan selkeästi havaita myös aineistosta, erityisesti muiden kuin köyhäksi itsensä identifioivien toimesta. Kuitenkin aineistosta voidaan löytää esimerkkejä myös omakohtaisesta köyhyyden kieltämisestä, kuten vastauksena aiemmin mainittuun Vierailija 133:n kommenttiin:

Joo tosi köyhä olin kun elin toimeentulotuella 😊 ei tarvinnut edes omaa vuokraa maksaa ja reseptilääkkeet oli ilmaiset. Voin sanoa että oli kaukana köyhyydestä. Suomen köyhät on usein pienipalkkaisia työläisiä.
(Vierailija 134)

Keskustelu aineiston sisällä ei päättynyt tähän, vaan edelleen tähän kommenttiin vastattiin:

*Niillä pienipalkkaisia työläisillä on silti enemmän rahaa kuin tt-tukilaisella, muutenhan he saisivat itsekin tt-tukea.
Sulla jäi jotain 500 euroa elämiseen kuukaudessa. Se on aika säälistävän vähän.
Sä olit köyhä. Ei toi nauraminen asialle mitään muuta.
(Vierailija 135)*

Tämä kuvaa köyhyyden kieltämisen lisäksi hyvin ylipäänsä, kuinka erilaisia näkemyksiä köyhyyden rajasta aineistossa esiintyi pelkästään materiaalisen puutteen diskurssin sisälläkin. Esittelemieni aineistoesimerkkien mukaisesti köyhyyttä lähestyttiin yhtäältä suhteellisen köyhyyden kautta, nähden köyhyyden rajaksi esimerkiksi perusturvalla eläminen tai yksinkertaisesti elinkustannuksiin nähden riittämätön palkka. Toisaalta köyhyys voitiin ymmärtää myös absoluuttisen köyhyyden kautta niin, että vain perustarpeitaankaan täyttämään kykenemättömät nähtiin todellisuudessa köyhiksi.

4.2. Laajan köyhyyskäsitteilyn diskurssi

Taloudellinen tiukkuus ja tähän sidoksissa oleva materiaallinen puute eivät kuitenkaan ole ainoa tapa ymmärtää köyhyyttä, mikä nousi esiin myös aineistosta. Laajan köyhyyskäsitteilyn diskurssin sisällä köyhyyttä lähestyttiinkin moninaisempina ongelmana ja kokonaisuutena, jolla nähtiin olevan esimerkiksi sosiaalisia, henkisiä ja kulttuurisia vaikutuksia ja toisaalta taustatekijöitä:

*kun ei tunne että on merkityksellinen+toki aineellinen puoli kans liittyy asiaan
(Vierailija 5)*

Huomionarvoista on, kuinka tämän diskurssin sisällä köyhyyttä ei välttämättä yhdistetty laisinkaan materiaaliseen puutteeseen, kuten seuraavasta kommentista ilmenee:

*Voit olla rahallisesti miljardööri, mutta voit silti olla köyhä. Kyllä oikeat ystävät on arvokkaampaa kuin mikään raha tai materia maailmassa. Ja joka taas luopuisi ystävästä rahan edessä on emotionaalisesti köyhä, joka taas on suurinta köyhyyttä maailmassa.
(Vierailija 33)*

Tämä tuo hyvin esiin köyhyyden määrittelyn haasteellisuuden, koska termi on niin monitulkintainen – toisten mukaan köyhä ei saa perustarpeitaankaan täytetyksi, kun toisten mielestä miljardöörikin voi olla köyhä omalla tavallaan. Havaintojeni perusteella aineiston kommentit vaikuttavat olevan varsin hyvin linjassa Isolan ja Suomisen (2016, 71) aiempien havaintojen kanssa, joiden mukaisesti köyhät itse korostavat köyhyyden olevan kokonaisvaltaisempi ja monimutkaisempi kokonaisuus, kun köyhyydeltä elämänsä aikana välttyneet korostavat suppeammin köyhyyttä lähinnä taloudellisena puutteena.

Monitulkintaisuudesta kertoo myös diskurssien sekoittuminen, sillä useammassa kommentissa voi nähdä piirteitä sekä materiaalisesta diskurssista että laajan köyhyyskäsitteen diskurssista. Tästä hyvä esimerkki on seuraava kommentti:

Monet pienituloiset rahaa holtittomasti käyttävät selittävät, että "kyllä köyhäkin saa nauttia elämästä". Sitten mielikuvituksettomasti nauttiminen vaatii tietenkin rahaa ja monesti yli omien tulojen. Ehkä se mielen köyhyys, luovuuden puute, miten voi elää hyvää elämää pienistä tuloista huolimatta tekee ihmisestä kaikilla tavoilla köyhän.
(Vierailija 68)

Köyhyys voitiin ymmärtää siis sekä materiaaliseksi puutteeksi, että *mielen köyhyydeksi*, joka lopulta itseasiassa tekee ihmisestä köyhän. Näin ollen diskurssit eivät sulkeneet toisiaan pois, vaan päinvastoin köyhyyden selittäminen niin materiaalisena puutteena kuin laajemmassa kontekstissaan oli aineistossa varsin yleistä. Tämän voidaan jälleen nähdä kertovan köyhyyden moninaisuudesta ja monitulkintaisuudesta.

5 Syitä köyhyyden takana

Tässä luvussa käyn läpi toisen tutkimuskysymyksen kautta aineistosta määrittämiäni, köyhyyden syitä käsitteleviä diskursseja. Käytän analyysissä apuna aiemmin esiteltyä jakoa rakenteellisiin, yksilöllisiin ja fatalistisiin köyhyyden selityksiin, joista olen muodostanut kategorioiden nimiä kantavat diskurssit. Näistä yksilöllinen diskurssi oli aineistossa selkeästi yleisin, kun taas varsinkin fatalistinen diskurssi oli aineistossa harvinainen.

5.1 Yksilöllinen diskurssi

Kuten aiemmin toin ilmi, yksilöllisessä diskurssissa köyhyyden syynä nähdään pääasiassa yksilön henkilökohtaiset ominaisuudet, kuten heikko työmoraali tai muuten huonot elämäntavat. Aineistossa tämä selitystapa nousi selkeästi yleisimmäksi. Näkemykset siitä, mitkä yksilön ominaisuudet köyhyyden takana vaikuttavat vaihtelevat laajalti, ja osassa kommentteista asiaan ei pureuduta kovin tarkasti. Tästä hyvänä esimerkkinä on seuraava kommentti:

oikeasti köyhä löytyy korvien välistä.
(Vierailija 4)

Yksinkertaisimmillaan köyhyyden nähtiin siis johtuvan ihmisestä itsestään, mutta tätä ei avattu enempää. Edeltävän esimerkin mukaisesti kommentteista ei aina pysty myöskään erittelemään selkeästi, miten kommentoija ymmärtää köyhyyden ilmiönä. Tässä tapauksessa keskeistä kuitenkin on, kuinka Vierailija 4 yhdistää köyhyyden nimenomaan yksilöön itseensä.

Toisissa kommentteissa argumentointi oli kattavampaa ja näin myös tulkintoja oli helpompi tehdä. Yksilöllisen diskurssin mukaisesti köyhyyden nähtiin tyypillisesti johtuvan laajemmin yksilön puutteellisista tai huonoista elämäntavoista:

Oikeasti köyhiä ei ole Suomessa eikä Euroopassa. Kukaan ei kuole nälkään. Ja Suomessa ei edes tarvitse asua ulkosalla, jos vain elämäntavat ovat sellaiset että yhteiskunnan maksamassa asunnossa pystyy ihmisen lailla asumaan. --
(Vierailija 48)

Köyhä tekee itsestään köyhän. Opiskelis ja tekis töitä. Eikä jatka vanhempiensa tapaa olla vuokralla. - - Itse ovat vankilansa itselleen rakentaneet. Järkyttäviä rutisijoita.
(Vierailija 148)

Kuten edeltävistä kommentteista voidaan nähdä, yksilöllisen diskurssin kommentit olivat ajoittain hyvinkin arvolutautuneita ja moralisoivia köyhiä kohtaan. Tämä ilmentää myös köyhyyteen liittyvää stigmaa. Edeltävissä kommentteissa voidaan myös nähdä, kuinka

köyhyyden selittäminen yksilön henkilökohtaisena epäonnistumisena voi mahdollistaa koko köyhyyden olemassaolon kieltämisen.

Yksilöllisessä diskurssissa esiin nousi myös näkemys köyhien puutteellisista taloustaidoista. Kommenteissa tätä havainnollistettiin kertomalla köyhien taipumuksesta vähien varojen tuhlailuun (Vierailija 20) tai muuten huonoihin taloudellisiin ratkaisuihin (Vierailija 69). Tällainen puutteellisiin taloustaitoihin perustuva argumentointi oli yksilölliselle diskurssille hyvin tyypillistä:

Köyhän mielenmalli on käydä kirpparilla säästämässä ja kuluttaa sinne viikoittain rahaa. Malliin kuuluu valittaa, ettei ole varaa ostaa uusia vaatteita. Kuitenkin jo pelkästään kuukaudessa voi mennä 100 euroa kirpputorilöytöihin. Samalla rahalla saa parempaa ihan kaupastakin.
(Vierailija 20)

Mun äitini taitaa olla [köyhä]... Asuu liian kalliissa vuokra-asunnossa eikä halua muuttaa siitä. Rahaa jää vaan ruokaan ja sekin vain puolelle kuulle. Usein lainaan hänelle ja sitten käy ruokajaossa.
(Vierailija 69)

Koska kommentoijat paikansivat köyhyyden syyt köyhiin itseensä, pystyivät he näkemään köyhyyden heidän henkilökohtaisena ongelmanaan. Näin myös köyhyydestä pois pääseminen jäi tämän diskurssin mukaisesti lähinnä köyhien itsensä vastuulle. Huomionarvoista on, että yksilöllisen diskurssin kommenteissa ei vaikuta olevan henkilöitä, jotka itse asemoituisivat köyhiksi, vaan ilmiötä lähestytään ennemminkin ulkopuolelta, ikään kuin muiden ongelmana. Aiemmassa tutkimuksessa on huomattu, että yksilöiden vastuuttaminen omasta köyhyydestään voi helpottaa koko köyhyyden olemassaolon jättämistä huomiotta (Reutter ym. 2009, 300). Tämä on havaittavissa myös aineistosta (esim. Vierailija 48). Aineistosta ei voida kuitenkaan suoraan päätellä, johtuuko tällainen välinpitämätön näkemys köyhistä ja köyhyydestä Reutterin ym. (2009, 300) mainitsemasta omakohtaisten kokemusten puutteesta, jonka takia parempiosaiset eivät välttämättä ymmärrä köyhyyden moninaisuutta.

5.2 Rakenteellinen diskurssi

Nimenmukaisesti rakenteellisessa diskurssissa köyhyyden syyt ymmärretään laajemmiksi ja yksilöstä itsestään riippumattomiksi. Köyhyyden takana nähdään olevan esimerkiksi liian tiukat sosiaaliturvan rajoitukset, työpaikkojen puute tai liian pieni palkka:

Olisiko köyhän määritelmä se, ettei ole mahdollisuutta parantaa elintasoaan? Se toteutuu nykyisillä TT-säännöillä. Mitään ei saa olla säästöissä. Kaikki kuuluu käyttöä. Töihinkään ei pääse, koska ei tule palkatuksi.
(Vierailija 45)

Tienaan kuussa noin 1200e, vuokra maksetaan puoliksi vaimon kanssa. Mun pitää kuitenkin pyytää se vuokran määräinen summa takaisin lainana. Joka kuukausi pitää pyytää vaimolta kuun lopussa noin 700e, että pärjään ja perhe pärjää. Hän maksaa viulut. Jos teen 12h työpäivää, niin palkka on lähes 1600e kk. Olen silloin väsynyt ja rahat ei riitä siltikään. Mielestäni olen köyhä.
(Vierailija 73)

Huomionarvoista on, kuinka edellisten kommenttien mukaisesti rakenteellisessa diskurssissa köyhyyttä lähestyttiin selkeästi enemmän suhteellisen köyhyyden käsitteen kautta. Tämä on toki ymmärrettävää, koska kuten aiemmin mainitsin, Suomessa ei periaatteessa pitäisi edes esiintyä absoluuttista köyhyyttä lakisääteisen vähimmäisturvan takia. Tästä riippumatta yksilöllisessä diskurssissa köyhyys saatettiin ymmärtää vain absoluuttiseksi köyhyydeksi, jolloin köyhyydessä elämisen mahdollisuus Suomessa voitiin jopa kieltää. Rakenteellisen diskurssin piirissä taas Suomen korkeista elinkustannuksista johtuen palkkatöissä olevatkin voitiin ymmärtää köyhiksi, jos heidän tulonsa nähtiin riittävän mataliksi suhteessa yleiseen elintagoon.

Joidenkin kommenttien kohdalla diskurssien rajat olivat häilyvämpiä, ja rakenteellinen ja yksilöllinen diskurssi sekoittuivat joissain argumenteissa, kuten seuraavasta esimerkistä voidaan huomata:

Köyhyys on monesti rahan käyttämistä vääriin asioihin. Se on myös mentaliteetti. Pienempikin raha sivussa ja sen luoma varmuus veisi eteenpäin. Nykyinen yhteiskunta tukisääntöineen ei tuota tue. Vielä pystyy pullonpalautusrahat säästämään käteisenä. Kuitenkin nyt yritetään saada rahakin digitaaliseksi ja tukkia kaikki mahdollisuudet parantaa elämää.
(Vierailija 42)

Köyhyys ymmärrettiin siis toisaalta yksilön huonoina valintoina, *rahan käyttämisenä vääriin asioihin*, mutta toisaalta myös yhteiskunnan rakenteiden *tukisääntöineen* nähtiin rajoittavan mahdollisuuksia säästää ja näin pyrkiä pois köyhyydestä. Tämä tuo jälleen esiin, kuinka monitulkintainen kokonaisuus köyhyys on.

5.3 Fatalistinen diskurssi

Fatalistinen diskurssi oli aineistossa selkeästi harvinaisin, enkä löytänyt kuin muutaman kommentin, joissa argumentointi tapahtui pääasiallisesti fatalistisiin näkökulmiin nojautuen. Kuten aiemmin kerroin, fatalistisen näkökulman keskiössä on ajatus, jossa köyhyyden syyksi nähdään sairastumisen tai työkyvyttömyyden tapainen kohtalonoikka, johon yksilö ei ole suoraan voinut vaikuttaa:

[Köyhä on] Ihminen, joka sairauksien tai ikänsä vuoksi on pysyvästi ja lopullisesti toimeentulotuen asiakas.
(Vierailija 71)

Kuten edeltävästä kommentista voidaan havaita, linkittyi fatalistinen diskurssi aineistossa selkeästi materiaaliseen köyhyysnäkemykseen. Havaintojeni perusteella fatalistista diskurssia käytettiinkin pääasiassa määrittämään ikään kuin hyväksyttäviä syitä materiaaliselle puutteelle ja tätä kautta köyhyydelle. Kun yksilöllisessä diskurssissa yksilöitä saatettiin syyllistää omasta köyhyydestään, nähtiin fatalistisen diskurssin mukaiset, yksilön toiminnasta riippumattomat kohtalonoikut hyväksyttävämpänä syynä köyhyydelle. Tämän voidaan nähdä yhdistyvän jälleen myös köyhyyteen liittyvään stigmaan, kun fatalistiset syyt, kuten sairastuminen nähtiin aineistossa ikään kuin hyväksyttävämpänä syynä köyhyydelle kuin yksilön omasta toiminnasta johtuvat yksilölliset syyt.

Huomionarvoista on myös, kuinka fatalistinen ja rakenteellinen diskurssi linkittyivät aineistossa. Tästä hyvänä esimerkkinä voidaan nähdä seuraava kommentti:

Muutaman kuukauden olin rutiköyhä , kun jäin pitkälle sairauslomalle mutta kela alkoi maksaa vasta kuukausien kuluttua . Sossu ei auttanut , koska odottivat kelan päätöstä . Diakoniasta sain onneksi kaksi maksulappua ruokaan tuona 4kk aikana . Leipäjonoon en sairaana päässyt . Lopulta soitin kelaan että rahat on loppu eikö

lääkkeisiin yhtään niin sain käydä kerran apteekissa maksusitoumuksella. 4kk ilman rahaa on pitkä aika .

(Vierailija 54)

Kuten on havaittavissa, samankin kommentin sisällä voidaan köyhyydelle nähdä sekä fatalistisia että rakenteellisia syitä. Tässä tilanteessa alkutekijänä voidaan nähdä fatalistinen syy, eli sairaus, jonka takia henkilö on joutunut sairauslomalle. Kuitenkin itse köyhyyden kokemuksen takana näyttäisivät olevan rakenteelliset, käsittelyviiveistä ja byrokratiasta johtuvat syyt, kun henkilö ei ole saanut tarvitsemaansa taloudellista tukea riittävän nopeasti.

6 Johtopäätöksiä ja pohdintaa

Tutkielmani tavoitteena oli selvittää, miten verkkokeskustelijat ovat kommentissaan määrittäneet köyhyyttä laajemmin ilmiönä ja toisaalta, millaisia syitä he näkevät köyhyyden taustalla olevan. Tutkimuskysymyksieni kautta päädyin muodostamaan aineistosta materiaalisen puutteen diskurssin sekä laajan köyhyyskäsitteilyn diskurssin. Köyhyyden syitä taas jaottelin aiempaan tutkimukseen perustuen yksilölliseen, rakenteelliseen ja fatalistiseen diskurssiin. Alla olevissa taulukoissa olen eritellyt tarkemmin diskurssien ominaispiirteitä.

Taulukko 1. Köyhyyttä määrittelevät diskurssit.

DISKURSSI	OMINAISPIIRTEITÄ
Materiaalisen puutteen diskurssi	Köyhyys pääasiassa taloudellista puutetta, argumentointi yksilöllisen köyhyysnäkökulman kautta, omakohtaisten kokemusten puute, absoluuttinen köyhyyskäsitelmä, köyhyyden stigmatisointi ja köyhyyden kieltäminen.
Laajan köyhyyskäsitelmän diskurssi	Köyhyys laajempi kokonaisuus, jolla esim. sosiaalisia ja kulttuurisia puolia, suhteellinen köyhyyskäsitelmä, omakohtaiset kokemukset, rakenteellinen köyhyysnäkökulma.

Taulukossa 1 olen eritellyt aineistosta ensimmäisen tutkimuskysymykseni kautta muodostamieni diskurssien ominaispiirteitä. Aineistossa selkeästi yleisemmän materiaalisen puutteen diskurssin tapauksessa köyhyys ymmärrettiin ensisijaisesti taloudellisena niukkuutena ja puutteena. Tässä diskurssissa korostui selkeästi köyhyyden tarkastelu kokonaisuudessaan ulkopuolelta, sillä vain harvassa tähän diskurssiin luokittelemassani kommentissa kerrottiin omakohtaisia kokemuksia köyhydessä elämisestä. Keskeistä on myös, kuinka materiaalisen puutteen diskurssissa köyhyyttä tarkasteltiin useimmin yksilöllisen köyhyysnäkökulman kautta. Tähän liittyen tämän diskurssin kommentteissa korostuivat myös erityisesti stigmatisoivat näkemykset köyhyydestä, kun köyhyyden nähtiin olevan pääasiassa yksilön itsensä vika. Tiukimmillaan todelliseksi köyhyydeksi nähtiin vain absoluuttinen köyhyys, minkä takia köyhydessä elämisen voitiin nähdä olevan Suomessa jopa mahdotonta.

Toinen muodostamani diskurssi, laajan köyhyyskäsitelmän diskurssi, oli aineistossa harvinaisempi ja monimuotoisempi. Laajan köyhyyskäsitelmän diskurssissa köyhyys ymmärrettiin taloudellisen puutteen lisäksi laajemmaksi yksilön elämää rajoittavaksi

tekijäksi. Tämän diskurssin keskiöön nousi köyhyyden tarkastelu absoluuttisen köyhyyden sijaan suhteellisen köyhyyden käsitteen kautta. Tähän diskurssiin luokittelemisani kommentteissa argumentointia tehtiin useammin omakohtaisten kokemusten kautta ja kokonaisuudessaan rakenteellinen köyhyysnäkökulma oli selkeästi yleisempi. Tämän voidaan nähdä olevan linjassa myös aiemman tutkimuksen kanssa, sillä myös Isola ja Suominen (2016, 71) toteavat köyhyyttä itse kokeneiden korostavan köyhyyden kokonaisvaltaisuutta ja moninaisuutta, köyhyydeltä itse välttyneet taas lähinnä köyhyyden taloudellista puolta.

Taulukko 2. Köyhyyden syitä määrittelevät diskurssit

DISKURSSI	OMINAISPIIRTEITÄ
Yksilöllinen diskurssi	Köyhyyden takana yksilöstä johtuvat syyt, kuten heikko työmoraali, puutteelliset taloustaidot tai laiskuus
Rakenteellinen diskurssi	Köyhyyden takana yhteiskunnalliset rakenteet, kuten heikko työtilanne, pienet palkat tai mahdollisuuksien epätasa-arvo
Fatalistinen diskurssi	Köyhyyden takana yksilöstä riippumaton kohtalonoikka, kuten sairastuminen tai onnettomuus

Taulukossa 2 olen eritellyt toisen tutkimuskysymykseni kautta teoriapohjaisesti muodostamaani diskurssijakoa. Aineistossa yleisin yksilöllinen diskurssi linkittyi selkeästi myös yleiseen materiaallisen puutteen diskurssiin, sillä näitä yhdisteltiin useassa aineiston kommentissa. Yksilöllisessä diskurssissa köyhyyttä tarkasteltiin selkeästi useimmin ulkopuolelta ilman omakohtaisten kokemusten esiintuomista. Diskurssissa köyhyyden taustalla nähtiin köyhistä itsestään johtuvat syyt, kuten laiskuus tai tuhlaileva rahankäyttö. Yksilöllisen diskurssin tapauksessa korostui jälleen myös köyhyyden stigmatisaatio, sillä tämän diskurssin kautta köyhät nähtiin pääasiassa itse vastuussa omasta köyhyydestään.

Rakenteellisessa diskurssissa huomio taas keskittyi laajempiin yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Tämän diskurssin kommentteissa nousi jonkin verran esiin myös yksilölliselle diskurssille tyypillisiä näkemyksiä, joissa köyhien nähtiin voivan ainakin jollain tasolla itse vaikuttaa tilanteeseensa, mutta pääasialliseksi syyksi köyhyyden taustalla muodostuivat kuitenkin yksilöstä riippumattomat syyt. Aineistossa tällaisia tyypillisiä rakenteellisia syitä köyhyydelle olivat esimerkiksi korkeaan elintasoon verrattuna liian pienet palkat tai liian tiukat sosiaaliturvajärjestelmän rakenteet ja näin syntyvät kannustinloukut. Kokonaisuudessaan havaittavissa oli, että rakenteellisessa diskurssissa köyhyyttä tarkasteltiin useammin suhteellisen köyhyyden kautta, eikä köyhyydeksi ymmärretty siis pelkästään absoluuttista köyhyyttä.

Fatalistinen diskurssi jäi aineistossa harvinaisemmaksi. Tämän diskurssin näen yhdistyvän jälleen selkeästi köyhyyteen liittyvään stigmaan, sillä aineistossa fatalistista diskurssia käytettiin lähinnä määrittämään ikään kuin hyväksyttäviä syitä köyhyyteen ajautumiselle. Tyypillisimmin tällaiseksi köyhyyden ”hyväksyttäväksi syyksi” nähtiin sairastuminen ja tästä johtuva työkyvyttömyys. Edelleen fatalistinen diskurssi vaikuttaisi yhdistyvän usein materiaalisen puutteen diskurssin kanssa. Aineistossa tästä kertoivat esimerkiksi näkemykset köyhyydestä tilanteena, jossa henkilö on työkyvyttömyyden takia jumiutunut ikuisesti toimeentulotuelle.

Toteutin tutkielmani diskurssianalyysina, joten keskityin aineistossa erityisesti kielenkäyttöön ja merkityksiin, joiden kautta kommentoijat ovat köyhyyttä ja sen takana nähtäviä syitä käsitelleet. Tutkielmaprosessini aikana vastaan tuli myös joitain rajoittavia tekijöitä. Kuten aiemmin tutkimusasetelmaluvussa mainitsin, voi verkkokeskusteluaineisto olla luonteeltaan ajoittain poukkoilevaa. Tämän takia ei voida varmasti tietää, johtuuko jonkin näkökulman korostuminen tai toisaalta poissaolo aineistossa todella ihmisten mielipiteistä vai vain tästä poukkoilevuudesta. (Laaksonen & Matikainen 2013, 223.) Analyysiä tehdessäni huomasinkin, että aineistossa korostuivat selkeästi materiaalisen puutteen diskurssi ja yksilöllinen diskurssi. Lisäksi aineistosta ei selviä iän, sukupuolen tai koulutuksen kaltaisia kommentoijien taustatietoja, joiden mahdolliset vaikutukset jäävät siis tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Mahdollisten

jatkotutkimusten puolesta olisikin mielenkiintoista selvittää, miten köyhyyden ja sen takana nähtävien syiden määrittelytavat eroavat näiden taustatekijöiden tai esimerkiksi erilaisten keskustelufoorumien välillä.

Analyysini perusteella on havaittavissa, kuinka moninaisesta ilmiöstä köyhyydessä on kyse. Tieteellisen, erityisesti kvantitatiivisen tutkimuksen kannalta oleellisen mitattavissa olevan objektiivisen köyhyyden lisäksi toivon tutkielmani nostavan esiin myös köyhyyden subjektiivisen puolen merkitystä. Kuten olen tuonut esiin, on köyhyys aina myös subjektiivinen kokemus ja köyhän ihmisen sosiaalinen todellisuus. Tämän todellisuuden ymmärtäminen ja huomioonottaminen olisi ensiarvoisen tärkeää, kun esimerkiksi tehdään köyhiä koskevia sosiaalipoliittisia ratkaisuja. Toivon, että tutkielmassani käymäni aineiston ja aiemman tutkimuksen välinen keskustelu virittäisi muun aiheesta tehdyn ajankohtaisen tutkimuksen rinnalla edelleen lisää rakentavaa ja ymmärtävää keskustelua köyhyydestä niin yksilötasolla kuin yhteiskunnallisestikin, sillä näin voimme edelleen rakentaa ymmärrystä tästä moninaisesta ilmiöstä.

Lähteet

Aineisto: <https://www.vauva.fi/keskustelu/5222478/mika-mielestanne-oikeasti-koyha>. Viitattu 4.11.2024.

Blomberg, Helena & Kallio, Johanna & Kroll, Christian (2010) Sosiaalityöntekijöiden mielipiteet köyhyyden syistä Pohjoismaissa. Yhteiskuntapolitiikka 75:6, 589–602.

Goffman, Erving (1986) Stigma: Notes on the management of spoiled identity. First Touchstone edition. New York: Simon & Schuster.

Helsingin Sanomat (2015) HS:n suuri köyhyyskysely: Monien mielestä köyhyys on ihmisen oma syy. <https://www.hs.fi/feature/art-2000002873714.html>. Viitattu 3.10.2024.

Honkonen, Marja (2020) Vauva-lehti lakkaa ilmestymästä syyskuussa. Journalisti.fi. <https://journalisti.fi/uutiset/2020/06/vauva-lehti-lakkaa-ilmestymst-syyskuussa/>. Viitattu 1.10.2024.

Isola, Anna-Maria & Suominen, Esa (2016) Suomalainen köyhyys. Helsinki: Into.

Laaksonen, Salla-Maria & Matikainen, Janne (2013) Tutkimuskohteena vuorovaikutus ja keskustelu verkossa. Teoksessa Salla-Maria Laaksonen & Janne Matikainen & Minttu Tikka (toim.) Otteita verkosta – Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2016) Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino.

Miettinen, Iiris (2021) Korkeasti koulutettujen naisten köyhyysnarratiivit ja suhteellinen toimijuus. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto: Sosiaalityön maisteriohjelma.

Niemelä, Mikko (2007) Oma vika, epäonni vai rakenne? Suomalaisten köyhyyden syitä koskevat mielipiteet. Yhteiskuntapolitiikka 72:6, 585–598.

Niemelä, Mikko (2008) Perceptions of the causes of poverty in Finland. Acta Sociologica 51:1, 24–40.

Nortio, Jukka (2021) Sosiaaliturvan peruskäsitteet osa 2: Mitä tarkoittaa perusturva? Kelan tietotarjotin. <https://tietotarjotin.fi/uutinen/2475571/sosiaaliturvan-peruskasitteet-osa-2-mita-tarkoittaa-perusturva?q=Sosiaaliturvan%20perusk%C3%A4sitteet%20osa%202%3A%20Mit%C3%A4%20tarkoittaa%20perusturva%3F>. Viitattu 22.11.2024.

Perälä, Marianne (2020) "Kyllä sitä selviää ilman rahaa kun on pakko": Lapsiperheköyhyys internetin keskustelupalstoilla. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto: Sosiaalityön maisteriohjelma.

Reutter, Linda & Stewart, Miriam & Veenstra, Gerry & Love, Rhonda & Raphale, Dennis & Makwarimba, Edward (2009) "Who do they think we are, anyway?": Perceptions of and responses to poverty stigma. Qualitative Health Research 19:3, 297–311.

Saarela, Iida (2023) "Kaikki köyhät on laitettu samaan nippuun vaikka köyhyyden syitä on kymmeniä": Diskurssianalyysi köyhyyttä ja köyhiä koskevista käsityksistä. kandidaatintutkielma. Tampereen yliopisto: Yhteiskuntatutkimuksen kandidaatinohjelma.

Shildrick, Tracy & MacDonald, Robert (2013) Poverty talk: How people experiencing poverty deny their poverty and why they blame 'the poor'. *The Sociological Review*, Vol. 61, 285–303.

Tilastokeskus (2024) Suomen virallinen tilasto: Elinolotilasto 2022. ISSN=2669-8854. Helsinki: Tilastokeskus. <https://stat.fi/tilasto/eot>. Viitattu 20.9.2024.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019) Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Helsinki: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf. Viitattu 18.11.2024.

Vauva.fi (2024) Vauva.fi-keskustelualueen säännöt. <https://www.vauva.fi/keskustelualueen-saannot>. Viitattu 1.10.2024.

YK (2024) Yhdistyneiden Kansakuntien kestävä kehityksen tavoitteet. <https://www.ykliitto.fi/ei-koyhytta>. Viitattu 3.10.2024.

YLE (2024a) Näin hallitus on leikannut ja leikkaa vielä lisää – katso tästä puhutuimmat kohteet. <https://yle.fi/a/74-20109011>. Viitattu 20.9.2024.

YLE (2024b) Köyhyys uhkaa syventyä Suomessa, asiantuntijat sanovat: ”Jos toimeentulotukea ei saa, ihmiset hakeutuvat leipäjonoihin”. <https://yle.fi/a/74-2007546>. Viitattu 20.9.2024.

YLE (2024c) Säästöt osuvat samoihin ihmisiin, toteaa asiantuntija – jo nyt niukasti elävä työtön odottaa kauhulla syksyä. <https://yle.fi/a/74-20101573>. Viitattu 20.9.2024.

YLE (2024d) Sadat ihmiset kertoivat Ylelle, miltä puhe köyhistä tuntuu: Halveksunta ja inho ovat lisänneet itsetuhoisia ajatuksia. <https://yle.fi/aihe/a/20-10006148>. Viitattu 6.10.2024.